

Inhoud

I. Inleiding			
door Noraly Beyer	9		
II. Woorden gesproken op 8 december 2019			
– in Amsterdam			
Noraly Beyer	25		
Henry Does	31		
Kathleen Ferrier	37		
Femke Halsema	41		
Denise Jannah	45		
Sadet Karabulut	49		
Rudy Lion Sjin Tjoe	53		
Sheila Sitalsing	57		
Lilianne Ploumen	61		
Yasser Riedewald	65		
Gerard Spong	73		
– in Paramaribo			
Pater Toon te Dorsthorst	83		
Sunil Oemrawsingh, Fort Zeelandia	91		
Sunil Oemrawsingh, Sint-Alphonsuskerk	99		
Rani Sohansingh	103		
III. Het Vonnis			
Inleiding door Noraly Beyer	115		
Excerpt uit het vonnis	117		
IV. Biografieën en getuigenissen van nabestaanden			
John Baboeram	131		
Bram Behr	139		
Cyrill Daal	149		
Kenneth Gonçalves	157		
Eddy Hoost	167		
André Kamperveen	177		
Gerard Leckie	185		
Sugrim Oemrawsingh	193		
Leslie Rahman	203		
Soerendra Rambocus	211		
Harold Riedewald	221		
Jiwan Sheombar	229		
Jozef Slagveer	237		
Robby Sohansingh	245		
Frank Wijngaarde	255		
V. Kumbat'tei 5°43'55.8"N 55°12'47.8"W			
Raul Balai	267		
Bronnen	284		
Colofon	287		

thuishoort of
gemist.

van legerleider Desi
Bouterse. John Baboeram,
Bram Behr, Cyrill Daal,
Eddy Hoost, André

Riedewald, Djiewansing
Sheombar, Jozef Slagveer,
Robby Sohansingh en
Frank Wijngaarde.

Beyer over alle 15
slachtoffers van de
Decembermoorden
een korte biografie.

(b'ker) en de serie
getekende huizen 'Sranan
Libre' van Raul Balai

Herdenking
Tekeni

Cruciale rol Bouterse

Ex-legerleider Desi Bouterse heeft volgens de Krijgsraad een cruciale rol gespeeld bij de voorbereiding om de vijftien slachtoffers van 8 december 1982 van het leven te beroven. Dit onder het mom van het bezig zijn met het plegen van een coup om het militair gezag omver te werpen. Het draaiboek is samen met Roy Horb en Paul Bhagwandas zorgvuldig samengesteld. Bouterse heeft ook een wezenlijke bijdrage geleverd bij de uitvoering van het draaiboek. De Krijgsraad

oordeelde dat niet kan worden volstaan met een andere of lichtere straf "dan een straf die onvoorwaardelijke vrijheidsbeneming met zich brengt". De Krijgsraad acht de strafeis van de auditeur-militair passend en geboden. Overeenkomstig de strafeis is Bouterse voor het medeplegen van moord op vijftien personen veroordeeld tot twintig jaar celstraf.

>> lees verder op p. 73

Inleiding

Door Noraly Beyer

De vijftien mannen die op 8 december 1982 in Suriname zijn vermoord door militairen, waren in de bloei van hun leven. De oudste was 58 jaar. De jongste 25. Ze droomden allemaal nog van een toekomst waarin het hen persoonlijk goed zou gaan en hun land verlost zou zijn van militaire onderdrukking en brute schending van mensenrechten. Alle vijftien hadden zich op hun eigen werkterrein ingezet voor herstel van de democratische rechtsstaat.

Bij de samenstelling van deze publicatie heb ik me laten leiden door de noodzaak om de geschiedenis levend te houden. Ik ben dankbaar dat nabestaanden hun persoonlijke herinneringen met ons wilden delen. In al hun details en ook in de woorden die niet gezegd konden worden, zijn het pijnlijke verhalen die het verleden dichtbij houden en ons moeten behoeden voor herhaling. Hun herinneringen geven zin aan de herdenkingen. Hun getuigenissen zijn waardevol voor het gedenken van de mannen die op 8 december 1982 vermoord zijn.

>> Lees verder op p. 9

Noraly
"Bij de
samens
van de
blicatio
ik me l
leiden
de noc
om de
denis l
te hou

#08

#herdenk

Excerpt vonnis

Op vrijdag 29 november 2019 heeft de Krijgsraad van Suriname vonnis gesproken in de

Woorden gesproken op 8 december 2019

Woorden gesproken bij
de herdenkingsbijeenkomst

Inleiding

door Noraly Beyer

De vijftien mannen die op 8 december 1982 in Suriname zijn vermoord door militairen, waren in de bloei van hun leven. De oudste was 58 jaar. De jongste 25. Ze droomden allemaal nog van een toekomst waarin het hen persoonlijk goed zou gaan en hun land verlost zou zijn van militaire onderdrukking en brute schending van mensenrechten. Alle vijftien hadden zich op hun eigen werkterrein ingezet voor herstel van de democratische rechtsstaat. De journalisten Behr, Rahman, Slagveer en Wijngaarde trotseerden de perscensuur met hun pen en typemachine, waarmee ze kritische reportages en commentaren maakten voor krant en radio. De advocaten Baboeram, Hoost, Riedewald en Gonçalves trokken in de rechtszaal alle registers open om te pleiten voor de rechtsstaat en te waarschuwen tegen dictatuur. Op de universiteit verweerden de docenten Leckie en Oemrawsingh zich tegen wilde overnames van zelfbenoemde linkse adviseurs van het militaire regime. Vakbondsleider Daal mobiliseerde de bevolking om te protesteren tegen de willekeur van de militaire leiding. Hij leidde stakingsacties met de slogan: “Militairen terug naar de kazerne, alle macht terug naar het volk.” De eigenaar van radiostation ABC, Kamperveen, was nog een bondgenoot geweest van de coupplagers onder leiding van sergeant Bouterse tot hij het gaandeweg moest afleggen tegen de machtswellust van het leger en zich van hen afkeerde. De ondernemer Sohansingh zag met lede ogen aan hoe Suriname krap vijf jaar na de euforie over de onafhankelijkheid in 1975 was afgeleden naar een militaire dictatuur. Hij werd ervan beschuldigd dat hij financiële steun gaf aan de militairen Sheombar en Rambocus die met een tegencoup Bouterse probeerden weg te krijgen. Dat mislukte toen een van de handlangers overliep.

Twee jaar eerder op 25 februari 1980 pleegden Bouterse en zijn Groep van Zestien onderofficieren met succes een staatsgreep. Ze bezetten de Memre Boekoekazerne, er vielen twee doden en enkele gewonden. Vervolgens staken ze het politiebureau in brand, ook daar vielen twee doden. Ze namen politici gevangen, want ze waren al langer te hoop gelopen tegen de arrogantie van de regering van Henck Arron. Die vond het een lachertje dat de militairen een eigen vakbond wilden. Maar toen hij hen uitmaakte voor padvindders, drie bestuursleden van hun vakbond in oprichting liet arresteren en zich bovendien niet hield aan afspraken om de positie van de militairen te verbeteren, was de maat vol. Zo kwam het dat soldaten in Suriname een vakbond wilden en toen een heel land in handen kregen.

Vanaf de eerste dag kregen de militairen hulp van jonge intellectuelen die links gedachtegoed hadden meegenomen van hun studiejaren in Nederland. In Suriname waren ze al gebotst tegen wat zij 'de oude politiek' noemden. Bij verkiezingen zouden ze nooit een noemenswaardige rol krijgen in de politiek. Nu zagen ze hun kans schoon om te gaan regeren, desnoods samen met het leger. De coupplengers zelf hadden nog geen plannen voor het besturen van een land en accepteerden de aangeboden steun. In de haast werd de Nationale Militaire Raad samengesteld. Het volk moest de staatsgreep zien als een ingreep. Als een teken aan de wand werden direct harde en vrijheidsbeperkende maatregelen genomen: de avondklok, gewapende militairen op zowat elke straathoek in de stad en de pers werd aan banden gelegd.

Ik herinner me dat ik op de dag na de coup aan het werk kwam bij de nieuwsdienst van de STVS, de staatsomroep, en Jozef Slagveer van het persbureau Informa aantrof op de stoel

achter mijn bureau. "Jozef!, jij hier", had ik geroepen. Hij keek me nauwelijks aan toen hij zei dat hij vanaf nu het nieuws zou checken. Ik was stomverbaasd dat een collega-journalist zich zo verbonden had met de putschisten dat hij mij zou gaan censureren. In die dagen kwam ook Henk Zoutendijk van de Sticusa, een stichting voor culturele uitwisseling met Nederland, langs bij de nieuwsdienst. Hij had de oorlog in Nederland meegemaakt en waarschuwde dat er niks goed kan komen uit de loop van een geweer. Ik moest op mijn hoede zijn, zei hij, ondanks algemene gevoelens in het land die de militairen het voordeel van de twijfel gaven omdat het niet slechter kon worden dan onder Arron. Binnen een maand stelden de militairen een nieuwe burgerregering aan met de gerespecteerde maar politiek onervaren internist Henk Chin A Sen als minister-president. Na bijna twee jaar had Chin A Sen, ondertussen ook president, zijn houdbaarheidsdatum overschreden. Toen hij doorkreeg dat de militairen de macht niet meer uit handen zouden geven en de beloofde verkiezingen niet zouden komen, vertrok hij in februari 1982 naar het buitenland. Zijn opvolgers, met als premier Henry Neijhorst en als president Fred Ramdat Misier, werden strakker aan de leiband gehouden en konden helemaal niks doen zonder voorspraak van het Beleidscentrum, de naam die Bouterse had bedacht voor zijn mantelorganisatie om feitelijk de leiding in handen te houden.

Inmiddels hadden de militairen hun ingreep van februari 1980 gepromoveerd tot een revolutie en was de sfeer in het land almaar onheilspellender geworden. De bevolking kreeg genoeg van dictatoriale maatregelen als het uitroepen van de noodtoestand en gezien de ene na de andere poging tot een tegencoup rommelde het ook binnen het leger. De grootste krachtmeting dient zich aan in maart 1982 als luitenant

Rambocus een tegencoup pleegt, op de dag van Holi Phagwa, het nieuwjaarsfeest van de Hindoes om de overwinning te vieren van het goede op het kwade. De tanks waren al opgerukt naar Fort Zeelandia, in vroegere tijden een militair bastion dat later een museum werd en nu weer door Bouterse was ingenomen als zijn militair hoofdkwartier. Rambocus en zijn medecouppleger sergeant-majoor Hawker hadden al op tv verklaard dat zij de macht hadden overgenomen. Kort daarna liep een medestander over, waardoor de coup op het nippertje mislukte. Hawker raakte bij zijn vlucht gewond. Hij belandde in het ziekenhuis. Militairen halen hem daar weg en laten hem in Fort Zeelandia, gelegen op een brancard, schuld bekennen voor de tv-camera. Als de opname is afgelopen wordt hij standrechtelijk geëxecuteerd. Rambocus en andere medestanders, onder wie sergeant Sheombar, de ondernemer Sohansingh en de universiteitsdocent Oemrawsingh gaan voor lange tijd de gevangenis in. Zij krijgen wel een proces en worden bijgestaan door de beste advocaten van het land, onder wie Baboeram, Hoost, Riedewald en Gonçalves. In de rechtszaal slaan ze de militaire leiding om de oren met onderbouwde verwijten over hun machtshonger en schendingen van het recht. De advocaten krijgen veel bijval in het land. Hun pleidooien worden live uitgezonden en iedereen zit gekluisterd aan de radio. De dagelijkse stakingen breiden zich uit en hebben maar één doel: de militairen moeten weg en er moeten verkiezingen komen. Op 30 oktober 1982 organiseert de vakcentrale de Moederbond onder leiding van Cyrill Daal een massabijeenkomst om deze eisen kracht bij te zetten. Er komen vijftienduizend mensen op af. Tegelijkertijd ontvangt Bouterse premier Bishop uit Grenada die hij bewondert om zijn revolutionair elan. Deze openbare bijeenkomst trekt maar vijftienhonderd mensen. Bouterse belooft dan dat hij Daal 'contant zal terugbetalen'. Dat doet hij uiteindelijk ook op

8 december. Maar eerst grijpt hij 15 november aan, de dag van Divali – een ander Hindoe-feest om de overwinning te vieren van het licht op de duisternis – voor een televisierede waarin hij een nieuwe koers aankondigt die alles weg heeft van een totalitair bewind. Zowat alle maatschappelijke organisaties in het land, van de kerken, het bedrijfsleven, de vakbonden, de pers tot vrouwenorganisaties, medici en docenten, verenigen zich op initiatief van de Orde van Advocaten in de Associatie voor Democratie. Maar Bouterse schoffeert hun smeekbede om via dialoog uit de impasse te komen. De sociale onrust neemt nog grotere vormen aan, tot de nacht van 7 op 8 december 1982 aanbreekt en het leger volgens een nauwgezet draaiboek dood en verderf zaait in het land.

In de vroege ochtend van 8 december 1982 hoorde ik mijn naam roepen. Ik lag nog in bed, maar was klaarwakker na een onrustige nacht met lawaai in de lucht, alsof er vuurwerk werd afgeschoten. Op het terras bij de voordeur stond mijn goede vriend Fredje, wiskundedocent aan de Universiteit van Suriname. Hij zag er grauw en verontrust uit. "Militairen hebben Leckie opgehaald", zei hij. Leckie was zijn collega op de universiteit en ook een van zijn beste maatjes. Hij vroeg me het nummer van advocaat Baboeram. We belden naar Baboeram maar kregen geen gehoor. Fredje is weggegaan, ik heb hem niet meer gezien en gehoord. Niemand wist waar hij was in de angstige uren en dagen die volgden.

De staatsradio speelde marsmuziek en maakte melding van een tegencoup die in de nacht was neergeslagen en dat bevelhebber Bouterse door ingrijpen erger had weten te voorkomen. De situatie in het land was volledig onder controle, werd erbij gezegd. Maar dat was allesbehalve waar. Ik hoorde dat er die nacht meer mensen uit hun huis waren gehaald en

dat gebouwen in brand waren gestoken. Ik ben in mijn auto gestapt om zelf te zien en te horen wat er was gebeurd. Vele anderen hadden hetzelfde idee. Het was een drukte van belang met mensen die in de Coppenamestraat met ontzetting keken naar het gebouw van de Moederbond, waarvan Cyrill Daal voorzitter was. Het gebouw was opgeblazen en lag in puin. Boven de as van verbrande restanten van de inboedel hingen rookpluimen. In een andere wijk, aan de Maystraat, smeulde het vuur ook nog in het gebouw van radio ABC, opgericht door André Kamperveen. In het centrum van de stad, aan de Nassylaan, bij krant en drukkerij *De Vrije Stem* van Wilfred Lionarons stond alleen het gloeiendhete ijzer van de drukpers overeind. En iets buiten de stad, aan de Indira Ghandiweg, was het radiostation Radika van de familie Radhakisun ook opgeblazen. Alle vier gebouwen waren in de nacht opzettelijk in brand gestoken door het leger. Later was via een geluidsopname van een zendamateer te horen dat de brandweer instructies had gekregen om niets te blussen.

Paramaribo was intussen terechtgekomen in een tornado van geruchten. Wie waren de mensen die in de nacht van hun bed waren gelicht. Hoeveel waren het er wel niet. Waar waren ze nu? Wat was er met hen gebeurd? Waarom? En waarom hoorden we niets? Niemand wist het, iedereen giste maar wat, maar niemand kon zich ook maar iets indenken van wat zich in de volgende 24 uren aan werkelijkheid zou opdringen. Bij vrienden zag ik Lea Kamperveen. Ze was nog buiten zinnen van de grove en brutale manier waarop haar man Ampie in de nacht was meegesleurd door militairen. In opperste wanhoop was ze al bij de president geweest, de premier, de bisschop. Niemand had haar kunnen helpen.

Ik ben die 8 december vroeg in de middag naar mijn werk gegaan bij de STVS. Ook daar heerste grote onwetendheid. Een militair belde met de opdracht dat er opnames gemaakt moesten worden in Fort Zeelandia. Een kleine filmploeg van drie man rukte uit. Toen ze terugkwamen waren de mannen ontdaan. Een van hen nam me mee naar de montagekamer. Op beeld zag ik eerst André Kamperveen. Hij zat op een bank met losse kussens, waarvan de bekleding al versleten was. Naast hem zat majoor Horb, nog altijd de tweede man in het leger, hoewel hij de laatste tijd vaak openlijk geschoffeerd was door bevelhebber Bouterse die hem verdacht van heulen met de vijand. Ik raakte gealarmeerd door de aanblik van Kamperveen, die ik kende als een joviale, goedgebekte man. Zijn gezicht was opgezwollen en vertrokken van pijn. Hij mompelde iets van een tegencoup die hij samen met anderen had willen plegen. Een andere opname toonde journalist Jozef Slagveer, gezeten op diezelfde gestoffeerde bank, naast Roy Horb. Slagveer had daags na de staatsgreep op 25 februari 1980 zijn diensten aangeboden als perschef van de militairen. Maar gaandeweg de zogeheten revolutie, toen bleek dat de militairen nog corrupter waren dan de regering die ze hadden weggeschoten en ze het niet nauw namen met mensenrechten en persvrijheid, keerde Slagveer zich af van Bouterse en trok meer op met Horb. Nu zaten ze naast elkaar in een hoogst merkwaardige scène. Horb vraagt Slagveer of hij bereid is om vrijwillig een verklaring voor te houden aan de Surinaamse gemeenschap. “Jazeker”, zegt Slagveer, om in een deemoedige houding, ogen naar beneden, met zachte stem te verklaren dat er “op of omstreeks oktober 1982 een plan was opgevat voor een samenzwering tegen het militaire gezag”. Vervolgens noemt Slagveer de namen van handlangers, allemaal mannen die in de nacht van hun bed waren gelicht. De opname wordt later in de avond uitgezonden. Alleen de verklaring van

Slagveer is te zien op tv. Kamperveen zag er zo beroerd uit dat hij enkel via de radio te horen is. De geruchtenstroom neemt nog wildere vormen aan als gesuggereerd wordt dat de opgepakte mannen allemaal vermoord zijn in Fort Zeelandia.

De volgende ochtend, 9 december, na alweer een onrustige nacht, hoor ik een aanhoudend geluid, alsof iets schuurt en zucht in de wind. Vanuit mijn slaapkamerraam zie ik in de tuin van mijn overburen een man op een schommel. Hij zet stevig af om hoger en hoger heen en weer te gaan, alsof hij de zon wil raken in het ochtendgloren. Waarom deed een volwassen man dat op dit tijdstip? Ik herkende hem als een bondgenoot van de militairen en vroeg me af hij in Fort Zeelandia was geweest en misschien daarom in de lucht wilde verdwijnen.

Later op de dag kreeg ik op mijn werk de zekerheid dat alle vijftien mannen vermoord waren en dat vakbondsleider Fred Derby als enige was vrijgelaten. Ik kreeg het vermoeden dat Slagveer en Kamperveen al dood waren toen hun verklaringen de dag tevoren werden uitgezonden. Met verlamme angst dacht ik aan hen en aan Cyrill Daal, Gerard Leckie, Leslie Rahman, Bram Behr, Frank Wijngaarde, mannen die ik van nabij had leren kennen, met wie ik had gepraat en gelachen. 's Middags kwam een van de sympathisanten van de "revo" zoals militairen en aanhang hun zelf geproclameerde revolutie noemden, langs bij de STVS. Hij tilde me op terwijl hij zei: "Nu is er pas een echte revolutie, er is bloed gevloeid!" Ik werd duizelig van zijn woorden en ben zo gauw als kon naar huis gegaan. Die avond kwam Bouterse weer op de televisie met de bekendmaking dat: "Een aantal van de arrestanten in de voorafgaande nacht op de vlucht is neergeschoten". Gedurende de dag hadden familieleden al te horen gekregen

dat ze de volgende dag naar het mortuarium moesten komen om de lijken te identificeren. De taferelen die zich daar voordeden zijn zo gruwelijk dat nabestaanden tot in lengte van dagen emotioneel worden als ze daarover praten.

Op gezag van de militairen zijn alle vijftien slachtoffers, verspreid over vier begraafplaatsen, op een en dezelfde dag begraven, op 13 december 1982. Heel Paramaribo was getuige van deze uitvaarten. In grote massa's trotseerden mensen hun angst en ontzetting om eer te bewijzen aan de mannen die als beesten waren afgemaakt. Niemand kon op dat moment bedenken dat het jaren zou duren voor er een poging ondernomen kon worden om de daders te berechten.

Een paar dagen na de begrafeningen kreeg ik een telefoontje. "Hier is de Vietnamees", hoorde ik en nog eens: "Hier is de Vietnamees". Toen werd opgehangen. Ik stond voor een raadsel. Ik had de stem wel herkend. Het was Fredje. We hadden onszelf geleerd om in codes te praten sinds de militairen zichzelf steeds te buiten gingen met afluisterpraktijken. Ik moest even nadenken en begreep toen dat Fredje ondergedoken was in Saint-Laurent, in buurland Frans-Guyana, de enige plek met een Vietnamees restaurant.

Op 8 december 1982 heb ik definitief mijn onschuld verloren. Ik wilde weg uit het land en alle ellende uit mijn hoofd spoelen. Nog voor de kerst ben ik naar Nederland vertrokken. Mijn huis liet ik achter voor wat het was en stapte met een koffer in mijn ene hand en mijn dochter van zeven aan de andere hand in het vliegtuig. Ik was van plan om na nieuwjaar terug te gaan naar Suriname. Maar ik accepteerde werk bij Radio Nederland Wereldomroep waardoor terugkeer voor mij onmogelijk werd. De militaire regering bestempelde mij

tot 'stem van het verraad', verklaarde mij tot persona non grata en vorderde mijn huis. Des te meer voldoening ontleende ik aan de taak om via de omweg van Hilversum nieuws te brengen dat geen enkel radiostation in Suriname zelf kon uitzenden. De Wereldomroep was de enige zender waarop de militaire censors in Suriname geen grip hadden, ondanks de Russische stoorzenders die ze hadden aangeschaft.

In die tijd begon ik getuigenissen te verzamelen van nabestaanden van de vermoorde mannen die ook naar Nederland waren gekomen. Ik wilde hun geschiedenis over 8 december vastleggen omdat die van begin af aan verzwegen dreigde te worden. Met radiocollega Lydia Emanuels zocht ik contact met enkele weduwen en andere familieleden die Suriname waren ontvlucht. Het werden bijzondere gesprekken met een moeder die haar zoon had verloren en zich er regelmatig op betrapte dat ze voor de etalage van een schoenenwinkel stond en dacht: die instappers zou hij leuk vinden. Of met een moeder die aanhoudend hilde, als ze naar haar baby keek die nooit zou opgroeien met zijn vader. Of met de jongen van vijftien jaar die het uitgilde van haat en woede omdat zijn vader op deze beestachtige manier uit zijn leven was verdwenen. Een deel van deze interviews is indertijd door de Wereldomroep uitgezonden. Een ander deel is als ruw materiaal blijven liggen op de plank. Ik heb het voor deze publicatie uit de kast gehaald, waar nodig nieuwe interviews toegevoegd en alles gefilterd op herinneringen aan de decemberdagen van 1982.

Aanleiding om dit te doen was de uitspraak van de Krijgsraad in Suriname op 29 november 2019 toen bewezen werd verklaard dat Desi Bouterse, inmiddels president van het land, zich schuldig had gemaakt aan het medeplegen van moord en

daarvoor veroordeeld werd tot twintig jaar gevangenisstraf. Het was een wereldprimeur dat een zittende president veroordeeld werd voor moord. Het was ook een historische overwinning in de jarenlange strijd van nabestaanden en andere betrokkenen voor gerechtigheid. Een strijd die in 2000 was ingezet toen de verjaring van de Decembermoorden op het nippertje was gestuit door nabestaanden. Het strafproces begon pas in 2007 en heeft zich jaren voortgesleept omdat de hoofdverdachte, afgezien van alle bedreigingen en intimidaties, een amnestiewet en een grondwetsartikel inzette om vervolging te stoppen.

Alles wat uiteindelijk is opgenomen in het vonnis, was een bevestiging van veel wat al bekend was. Maar nu het zwart op wit staat, kan Suriname zichzelf weer een rechtsstaat noemen, al was 37 jaar nodig om de moordenaars te veroordelen.

Een week na de uitspraak van het vonnis, op 8 december 2019, was er gewoontegetrouw een herdenking in Amsterdam en Paramaribo. Door het vonnis waren deze bijeenkomsten anders dan anders. Voor het eerst na 37 jaar hoop op en verlangen naar gerechtigheid, heerste vreugde en opluchting. Ook al wist iedereen dat de hoofdverdachte, nu eindelijk officieel bestempeld als moordenaar, niet een-twee-drie zou worden opgesloten.

In deze herdenkingspublicatie zijn de toespraken van de bijeenkomsten op 8 december 2019 gebundeld. Ze worden aangevuld met een samenvatting van het vonnis, biografieën van de vijftien mannen en de eerdergenoemde getuigenissen. Sommige van de geïnterviewden zijn inmiddels overleden. Hun herinneringen zijn toch opgenomen, in de overtuiging

dat verhalen over de decemberdagen niet verjaren. Bij hun verhalen heeft kunstenaar Raul Balai de huizen getekend vanwaar de mannen in de nacht van 7 op 8 december zijn weggevoerd. Indachtig kunstenaar Armando zijn deze huizen 'schuldige plekken' en bezield of onbezield decor van historisch leed. Ze hebben zien gebeuren hoe militairen in het holst van de nacht, volgens een nauwgezet draaiboek van de legerleiding, de mannen van hun bed hebben gelicht. Raul Balai was nauwelijks twee jaar toen de moorden in Suriname werden gepleegd. Hij is in Nederland geboren, maar anders dan veel leeftijdgenoten in Suriname en in Nederland heeft hij de recente geschiedenis van Suriname wel meegekregen van zijn ouders. Zij zouden op een perceel iets buiten Paramaribo een gezinsleven opbouwen. Door de coup van 1980 is het er niet van gekomen. Het ook opgenomen beeldverhaal *Kumbat'tei 5°43'55.8"N 55°12'47.8"W* van Balai getuigt van deze gedroomde toekomst.

Bij de samenstelling van deze publicatie heb ik me laten leiden door de noodzaak om de geschiedenis levend te houden. Ik ben dankbaar dat nabestaanden hun persoonlijke herinneringen met ons wilden delen. In al hun details en ook in de woorden die niet gezegd konden worden, zijn het pijnlijke verhalen die het verleden dichtbij houden en ons moeten behoeden voor herhaling. Hun herinneringen geven zin aan de herdenkingen. Hun getuigenissen zijn waardevol voor het gedenken van de mannen die op 8 december 1982 vermoord zijn.